

Gedetailleerde regels over uitvoering van de controle.

FOTO: ISTOCK

Laat accountant weer zijn maatschappelijke rol spelen

Jaap ten Wolde

Dat accountants te vaak jaarrekeningen goedkeuren die nooit goedgekeurd hadden mogen worden is bekend, maar er zijn nog tal van andere zaken in de accountancysector die aandacht behoeven. De accountants zijn zelf niet in staat gebleken om de situatie afstandelijk te analyseren en wezenlijk te veranderen. Mag je misschien ook niet verwachten. Er worden weliswaar initiatieven ontplooid, maar die zijn onvoldoende fundamenteel. Men durft niet de onduidelijkheid rond de RA-titel aan te pakken, noch de beroepsorganisatie die star alles voor iedereen wil blijven doen. Het is tijd dat een door de minister van Financiën aan te wijzen breed samengestelde commissie wordt belast met een onderzoek naar en analyse van een groot aantal knelpunten.

Het kernprobleem is dat de individuele RA's, de kantoren, de beroepsorganisatie NBA en de opleiders de afgelopen decennia de maatschappelijke rol van de accountant — die van vertrouwenspersoon in het maatschappelijk verkeer — uit het oog verloren hebben. Het besef dat de samenleving de ultieme cliënt van de accountant is, is verdwenen. Het belang van de maatschappij zou moeten tellen, niet het belang van degene die de rekening betaalt, niet het belang van de accountant of zijn kantoor. Dit verlies van focus gaat gepaard met een regeldrift alsmede van een dominantie van juristen. Gedetailleerde regels over de uitvoering van de controle, de dossieropbouw en de inrichting van de jaarrekening als gevolg. En de na te streven principes en doelstellingen drijven naar de achtergrond.

Er worden door de NBA regels uitgevaardigd die volstrekt tegen het maatschappelijk belang indruisen. Een voorbeeld. Tot 2007 mocht een accountant bij een belemmering in zijn controle door een gebrek aan medewerking van betrokkene(n), geen verklaring geven ('een subjectieve verhindering'). Hij moest in dat geval zijn controleopdracht teruggeven. Nu mag hij in zo'n situatie een oordeelonthouding geven. Dit maakt voor criminelen de weg vrij om via vennootschappen met zetels in exotische oorden, gelden weg te sluisen en vervolgens niet mee te werken aan een controle. Een investeerder, gerustgesteld door het feit dat een bekend kantoor als accountant is aangesteld, kan pas lange tijd na het eerste jaar argwanend worden en dan eerst na zeer nauwkeurige lezing en interpretatie van de tekst van de oordeelonthouding. Zijn geld is dan natuurlijk al lang weg.

Het tuchtrecht, gedomineerd door juristen, slaat juridische wegen in van wisselende kwaliteit. De juristen

hebben, maatschappelijk onwenselijk, de forensische accountancy in Nederland de nek om gedraaid. En dat ligt echt niet alleen aan de kwaliteit van het werk van 'de veroordeelden'. En het is echt niet zo dat de Nederlandse forensische accountants zo veel slechter zijn dan die in alle andere landen. De tuchtrechters zadelen de maatschappij ook op met het onderscheid assurance en non assurance. En als gevolg van een overwaardering van het fenomeen toetsingscriteria wordt het professional judgement verbannen. Als er voor alle beoordelingen criteria zouden bestaan, heb je geen professionals meer nodig. Ceo's klagen dat zij geen normaal gesprek meer kunnen voeren met hun accountant.

Een stevige commissie kan een einde maken aan het feit dat de titel RA gedragen wordt door totaal verschillende beroepsbeoefenaren, van cfo's tot integriteitonderzoekers, van interne accountants tot gepensioneerd. De commissie kan een titel introduceren die alleen gedragen mag worden door de certificerende RA (CRA). Voor deze groep kunnen strenge — principle based — beroepsregels gelden. En de beroepsorganisatie NBA kan óf alleen de belangen óf alleen de regelgeving van deze groep dienen.

De commissie kan via wetgeving een einde maken aan het verenigingsleven van de kantoren en de NBA. Het benoemen van een raad van commissarissen is echt niet voldoende. De sturing van de kantoren, meestal door amateurmanagers, is te veel gericht op groei en inkomen. De interne organisatie leidt af van kwaliteitsdoelstellingen. Jaarlijks de winst verdelen is strijdig met investeren.

De commissie kan ook de rol van de AFM in relatie tot de accountancy tegen het licht houden. Het is de taak van de AFM om er op toe te zien dat de professe en de beroepsgroep zich zodanig ontwikkelt respectievelijk draagt, dat een goede vervulling van de maatschappelijke functie gewaarborgd blijft. En bij de werkwijze van de AFM kunnen ook vraagtekens geplaatst worden. EY en PwC komen terecht in opstand tegen de door de AFM gehanteerde onderzoeksmethode. De AFM verdient ook een sterke toezichthouder!

De commissie kan vermoedelijk weinig doen aan het feit dat de RA-wetenschappers het laten afweten. Geen kritische beschouwingen over regels die doorslaan of het maatschappelijk belang niet dienen, geen analyses van tuchtuitspraken, geen protesten tegen het lastig vallen van de maatschappij met onzinnige zaken als assurance en non assurance. De professoren hadden de draak moeten steken met de door de NBA verzonden eedaflegging: eenzelfde eed voor alle RA's, één eed voor verschillende beroepsgroepen dus. Ra ra hoe kan dat?

Jaap ten Wolde is partner bij Ebben Partners en voormalig accountant.

AFM moet toezien dat beroep en beoefenaren goede vervulling van maatschappelijke functie mogelijk maken